

PHÂN TÍCH ĐOẠN TRÍCH TRONG LÒNG MẸ CỦA NGUYỄN HỒNG

1. Phân tích đoạn trích Trong lòng mẹ của Nguyễn Hồng

Nhẹ nhàng mà sâu lắng, văn Nguyễn Hồng từ từ rót vào trái tim người đọc như dòng nước sống mát lành. Nguyễn Hồng là thế, tự kể về cuộc đời của mình, để từ đó cảm xúc được đẩy lên một cách chân thực nhất. Ta sẽ tìm được dấu ấn ấy trong đoạn trích “Trong lòng mẹ” Tập hồi kí “Những ngày thơ ấu” được viết năm 1938, và xuất bản năm 1940. Đó là câu chuyện về cậu bé Hồng, hay cũng của chính nhà văn. Hồng là cậu bé phải chịu cảnh éo le, đáng thương: là kết quả của một cuộc hôn nhân tan vỡ, bố mất, mẹ bỏ đi nơi xứ người, Hồng sống trong cảnh lạnh lùng của gia đình bên nội. Em bị tiêm vào đầu những hủ tục, định kiến về chính người mẹ của em, để em đạp đổ đi tình yêu thương của mình. Ở chương IV- “Trong lòng mẹ”, ta có thể thấy sự cay nghiệt ấy qua lời nói của bà cô. Hoàn cảnh ấy làm em vừa đáng thương lại vừa đáng quý, vì em vẫn giữ vẹn nguyên tình thương dành cho mẹ. Ở đoạn trích “Trong lòng mẹ”, ta nhận ra được nhiều điều: sự cay nghiệt của những định kiến một thời, sự tội nghiệp của những em bé, của những người phụ nữ sống trong thời đó. Trên hết, là một tình yêu thương của tâm hồn trẻ thơ trong trẻo. Một đoạn trích thật giàu giá trị biết chừng nào!

Trước hết, ta tìm hiểu về cuộc nói chuyện giữa Hồng và người cô ruột. Không khó để ta nhận ra rằng, bà cô ấy luôn là người giữ thế chủ động, để liên tục tiêm nhiễm vào đầu đứa cháu

những định kiến về mẹ nó. Mở đầu bằng câu nói:

- Hồng! Mà có muốn vào Thanh Hóa chơi với mợ mà không?

Tưởng như là ý tốt đấy, nhưng trong câu nói lại chứa đầy giọng nham hiểm, và trên khuôn mặt là nụ cười rất kịch. Người cô ấy như muốn đào sâu thêm vào nỗi đau còn đang hờ vết của Hồng, để đứa cháu phải đau khổ, phải dằn vặt. Nguyễn Hồng gọi đó là “những rắp tâm tanh bẩn” của xã hội phong kiến một thời. Bà cô ấy luôn cố tình nhắc đến những chữ như “phát tài”, “em bé” để Hồng căm ghét mẹ nó, thấy mẹ nó là kẻ đáng khinh. Miệng lưỡi ấy, thật thâm độc, thật đáng khinh biết nhường nào. Bà cô chính là đại diện cho một xã hội phong kiến cổ hủ, bóp nghẹt lấy thứ hạnh phúc ít ỏi của con người ta mà Nguyễn Hồng viết về tuổi thơ của mình, cũng là để lên án một chế độ.

Nhưng trong cuộc nói chuyện ấy, ta vẫn thấy một bé Hồng luôn giữ trọn một tín ngưỡng về người mẹ trong tâm hồn mình. Hồng nhanh chóng nhận ra ý định thâm độc của người cô, nên chỉ cúi đầu không đáp. Em căm ghét cái xã hội, cái hủ tục ấy đến nỗi: “Giá những cỗ tục đã đày đọa mẹ tôi là một vật như hòn đá hay cục thủy tinh, đầu mẩu gỗ, tôi quyết vồ lấy ngay mà cắn, mà nhai, mà nghiến cho kỳ nát vụn mới thôi.” Vì yêu thương mẹ, vì tủi hờn mà trong tâm hồn em đã nuôi sẵn sự căm tức, hận thù về xã hội đã thổi nát này. Những giọt nước mắt của Hồng rơi, khiến ta cũng không khỏi rơi lệ trước nỗi đau của em. Ngh những từ “em bé”, “phát tài”, hay về hoàn cảnh thực tại của mẹ, em không hề mảy may ý định trách mẹ. Em thương mẹ vì phải chạy trốn, vì phải xa con, xa quê hương để sống một cuộc đời khác. Tình yêu ấy thật lớn quá, nó giúp em đứng vững trước những định kiến cay nghiệt của người cô.

Ở phần thứ hai của đoạn trích, là cảnh Hồng gặp lại mẹ, ta mới chợt nhận ra tình mẫu tử thiêng liêng đến chừng nào. Thoáng thấy bóng mẹ, em vội vã đuổi theo, như một người bộ hành trên sa mạc gặp được nguồn nước. Hình ảnh so sánh đã cho thấy rằng, người mẹ quan trọng với em đến nhường nào. Khi đã được sà vào lòng mẹ, những cảm xúc nguyên thủy nhất, trong trẻo nhất nổi dậy giữa hai mẹ con. Nước mắt em rơi lã chã, là nước mắt của tủi nhục, của nhớ nhung, và của cả niềm hạnh phúc. Em dịu đầu vào lòng mẹ, để mẹ xoa tóc xoa đầu, âu yếm vuốt ve. Em nhớ về những ngày xưa được áp mặt vào bầu sữa nóng, được mẹ đưa tay gỡ rối, ... Người mẹ khi ấy cũng không khỏi xúc động, sụt sùi nước mắt, lấy vạt áo thấm nước mắt cho em. Người đàn bà dám chạy trốn định kiến để tìm hạnh phúc cho riêng mình, dẫu phải chịu những khó khăn tủi nhục cũng không quay về chốn ấy. Nay gặp lại con, người mẹ vẫn xúc động không nói nên lời. Giữa mẹ và con giờ đây, không còn những lời nói của người cô, những định kiến cay nghiệt, chỉ còn tình mẫu tử trọn vẹn thiêng liêng. Qua đoạn trích ấy, ta hiểu thêm được nỗi lòng của Nguyên Hồng. Một con người với tuổi thơ đầy bất hạnh khổ đau, đã gửi gắm nỗi đau ấy vào trong trang viết. Bởi vậy mà đoạn trích hiện lên thật chân thực, làm rơi nước mắt của độc giả. Để làm được điều ấy, còn phụ thuộc vào tài năng của nhà văn. Ông phân tích được tâm lí nhân vật một cách sắc sảo, nhân vật hiện lên sống động như con người thực. Chính điều ấy làm cho tác phẩm sống mãi đến ngày hôm nay.

"Trong lòng mẹ" nói riêng và "Những ngày thơ ấu" nói chung, sẽ mãi còn ngân lên với đời những khúc thánh ca về tình yêu thương, tình mẫu tử thiêng liêng bất diệt như vậy!

2. Dàn ý phân tích đoạn trích Trong lòng mẹ của Nguyên Hồng

a. Mở bài

Giới thiệu khái quát về Nguyên Hồng và đối tượng chính trong văn ông.

Khái quát về tác phẩm hồi kí " Những ngày thơ ấu " và nêu vị trí , nội dung của đoạn trích " Trong lòng mẹ " .

"Trong lòng mẹ" là một đoạn trích nằm ở chương IV tập hồi ký "Những ngày thơ ấu" của nhà văn Nguyên Hồng. Tác phẩm đã nêu lên những đau đớn trong lòng của cậu bé Hồng khi phải sống cùng họ hàng, xa vòng tay âu yếm của mẹ. Từ đó đã làm nổi bật những tủi nhục mà cậu bé Hồng phải trải qua và niềm vui sướng vỡ òa khi cậu được gặp lại mẹ.

b. Thân bài

1, Khái quát

Vị trí và nội dung chính của đoạn trích.

Các biện pháp nghệ thuật trong đoạn.

2, Phân tích

- Hoàn cảnh cậu bé Hồng : Đoạn trích " Trong lòng mẹ " có thể coi là đoạn trích hay nhất trong tác phẩm " Những ngày thơ ấu ". Một đứa bé sinh ra trong không khí gia đình giả dối , rồi cha chìm đắm với bàn đèn thuốc phiện , gia đình sụp đổ , mẹ phải bỏ hai anh em đi tha

hương cầu thực. Cậu phải sống trong những năm tháng cô đơn , tủi cực , trong sự ghẻ lạnh của họ hàng. Đối với một đứa trẻ , đó là một sự đau đớn quá lớn , vượt quá sức chịu đựng của nó. Nhưng kì diệu thay , cậu lại có thể kiên cường vượt qua tất cả để đến ngày được nằm trong vòng tay ấm áp của mẹ , bỏ mặc những xấu xa , những thành kiến xung quanh. Đoạn trích đã khắc họa rõ nét nỗi đau của cậu bé mồ côi cha phải sống xa mẹ và tình yêu thương vô bờ của cậu dành cho người mẹ bất hạnh. Từ đó cũng lên tiếng tố cáo xã hội bất công , hà khắc đối với người phụ nữ , đẩy họ vào con đường cùng , không cho họ có quyền được hưởng hạnh phúc. " Trong lòng mẹ " không chỉ là chương hồi kí thấm đẫm nước mắt mà còn là tiếng nói tha thiết đòi quyền sống hạnh phúc cho người phụ nữ và trẻ em trong một xã hội còn đầy rẫy những hủ tục lạc hậu.

- Cuộc nói chuyện giữa Hồng và cô ruột

Bà cô luôn nói xấu về mẹ Hồng trước mặt cậu để khiến cậu khinh miệt và ruồng rẫy mẹ mình.

Những câu nói tưởng như là sự quan tâm nhưng thực ra là lời mỉa mai , chế giễu. Và Hồng đã nhận ra " rắp tâm tanh bần " trong đó , em đã chọn cách im lặng để bảo vệ mẹ mình.

Nhưng con trẻ vẫn mãi là con trẻ , dù có mạnh mẽ đến đâu thì cũng không thắng được những lời lẽ cay độc , những rắp tâm tanh bần. Bởi vậy mà khi người cô liên tục nhắc đến mẹ mình , Hồng không thể kìm được nước mắt (khỏe mắt tôi đã cay cay / nước mắt tôi rùng rùng rớt xuống ... và ở cổ).

Người cô không những không yêu thương đùm bọc đứa cháu bất hạnh mà còn dằn vặt nó. Đó là hiện thân của những con người đã khô héo tình máu mủ , ruột thịt. Đó còn là sản phẩm của một xã hội đầy rẫy những bất công , hủ tục lạc hậu , những thành kiến đối với người phụ nữ.

- Tâm trạng Hồng khi trò chuyện với bà cô

Càng nói chuyện với cô, Hồng càng thương mẹ nhiều hơn.

Hàng loạt các động từ mạnh cùng phép so sánh , ẩn dụ đã được sử dụng " Giá những cỏ tục ... nát vụn mới thôi ".

Hồng là đứa trẻ nhạy cảm , thông minh khi nhận ra những ý nghĩa cay độc trong lời nói của cô. Hồng luôn yêu thương mẹ , mong chờ mẹ về.

- Bé Hồng khi bất ngờ được gặp lại mẹ

Hồng vô cùng ngạc nhiên , bối rối và hạnh phúc.

Òa khóc khi được ở trong lòng mẹ --> sự hạnh phúc , xen lẫn sự tủi thân.

Ngắm mẹ , thấy mẹ vẫn trẻ như hồi gia đình còn sung túc. ---> Đang tận hưởng niềm hạnh phúc nhỏ nhoi mà sau bao ngày đau đớn , tủi hổ bây giờ em mới có được.

Cuộc gặp gỡ vô cùng xúc động, chạm đến trái tim của hàng triệu người đọc -> tình mẫu tử thiêng liêng sâu nặng không gì chia cắt được.

- Đánh giá

Đoạn hồi kí thấm đẫm chất trữ tình. Kết hợp giữa tự sự - miêu tả - biểu cảm.

Tình huống truyện đơn giản nhưng hấp dẫn.

Các hình ảnh so sánh độc đáo, phép tương phản.

Khẳng định lại nội dung và giá trị của đoạn trích.

Liên hệ các tác phẩm khác.

c. Kết bài

Và như vậy đoạn trích "Trong lòng mẹ" đã nói lên tình cảm yêu thương mẹ sâu nặng cùng nỗi tủi cực của cậu bé Hồng trong những ngày xa mẹ. Từ đó chúng ta thêm trân trọng tình mẹ con nói riêng và tình cảm gia đình nói chung.

3. Cảm nhận đoạn trích Trong lòng mẹ của Nguyễn Hồng

Nguyễn Hồng là nhà văn của những người cùng khổ. Ông thường viết về những lớp người "dưới đáy" với tình cảm yêu thương sâu sắc, chân thành. "Những ngày thơ ấu" là một tập hồi kí giàu chất trữ tình, trung thực và cảm động về tuổi thơ cay đắng của Nguyễn Hồng thời thơ ấu. "Trong lòng mẹ" là chương IV của tập hồi kí. Đoạn trích đã miêu tả một cách sinh động "những rung động cực điểm của một tâm hồn trẻ dại" (Thạch Lam) đối với người mẹ, đã bộc lộ sâu sắc lòng yêu thương mẹ của bé Hồng.

Chú bé Hồng ra đời là kết quả của cuộc hôn nhân miễn cưỡng không tình yêu. Người bố sống lặng lẽ, u uất với bàn đèn thuốc phiện rồi chết, người mẹ vì "cùng túng quá, phải bỏ con cái đi tha hương cầu thực", để lại đứa bé sống bơ vơ giữa sự ghẻ lạnh cay nghiệt của họ hàng. Nguyễn Hồng mở đầu bằng cách kể nhẹ nhàng, nhiều chua xót "Tôi đã bỏ cái khăn tang bằng vải màn ở trên đầu đi rồi. Không phải đoạn tang thầy tôi mà vì tôi mới mua được cái mũ trắng và quần băng đen. Gần đến ngày giỗ đầu thầy tôi, mẹ tôi ở Thanh Hóa vẫn chưa về". Một chuỗi tuổi thơ cay đắng mở đầu bằng "chiếc khăn tang" trắng, gợi lên trong lòng người đọc nhiều chua xót. Bé Hồng vẫn luôn mong ngóng người mẹ phương xa trở về trong ngày giỗ đầu của thầy. Tiếp theo, nhà văn kể về thời gian xảy ra câu chuyện và hoàn cảnh sống của người mẹ tội nghiệp: "Trong đó nghe đâu mẹ tôi đi bán bóng đèn và những phiên chợ chính còn bán cả vàng hương nữa." Câu chuyện đã được khơi nguồn. Nhân vật bà cô xuất hiện và tâm địa độc ác của bà ta càng về sau càng lộ rõ. Bà ta cố tình nói cho bé Hồng biết cảnh ngộ thảm thương của mẹ cậu để rồi cười cợt, nhạo báng, thoả mãn trên nỗi đau của người khác. Nụ cười giả tạo của bà cô chứa đựng ác ý rõ ràng. Nó như một mũi dao nhọn cố tình xoáy vào trái tim non nớt đang rớm máu của đứa cháu vừa mới mồ côi cha, lại phải chịu cảnh xa lìa mẹ. Lẽ ra, bé Hồng sẽ trả lời rằng muốn vì bé đang thiếu thốn tình mẫu tử, nhưng vốn nhạy cảm, bé lập tức nhận ra những ý nghĩa cay độc trong giọng nói và trên nét mặt khi cười rất kịch của người cô. Không thể để tình thương yêu và lòng kính mến mẹ

của mình bị những rắp tâm tanh bản xâm phạm đến, bé Hồng đã trả lời: "Không! Cháu không muốn vào. Cuối năm thế nào mẹ cháu cũng về." một lời đáp cứng cỏi, đầy niềm tin đối với mẹ, thì bà cô hỏi luôn, giọng ngọt, kèm theo cái nhìn bằng đôi mắt long lanh, chăm chăm: "Sao lại không vào? Mợ mày phát tài lắm, có như dạo trước đâu!". Nói câu này, bà cô như ngầm báo với Hồng rằng mẹ của chú bé đã thay lòng đổi dạ, không thương con, không gắn bó với gia đình như trước nữa. Khi thấy cháu im lặng, cúi đầu xuống đất, bà cô hẳn biết rằng lòng cháu đang thất vọng. Nhưng bà vẫn chưa tha, tiếp tục cười mà nói: "Mày cứ vào đi, tao chạy cho tiền tàu. Vào mà bắt mợ mày may vá sửa chữa cho và thăm em bé chứ". Cái cử chỉ vỗ vai, cái nụ cười và lời nói ấy mới giả dối, độc ác làm sao! Điều này chứng tỏ bà ta cố ý lừa dối cháu đáng thương vào một trò chơi cay độc của người lớn. Đến đây, bà cô không chỉ cay độc, mà còn châm chọc, nhục mạ cháu. Thật cay đắng biết bao khi niềm tin và tình mẫu tử bị người khác lại chính là cô mình, người gắn bó với mình bằng tình máu mủ cứ sấm soi hành hạ. Nỗi đau của chú âm thầm cố kìm nén bên trong giờ đây không thể nào kìm giữ nổi, đã vỡ ra thành nước mắt "nước mắt tôi ròng ròng rớt xuống hai bên mép rồi chan hòa đầm đìa ở cằm và ở cổ". Lời nói của người bà cô quả như mũi dao ghê gớm, sắc lạnh đã chạm đến nơi dễ tổn thương nhất của một trái tim ngây thơ đã từng rỉ máu vì nỗi đau xa mẹ. Từ nỗi đau đó vì thương mẹ, bé Hồng cảm phần những cổ tục đã đầy đọa mẹ chú qua hình ảnh so sánh thật dữ dội. Đến đây tình thương trào lên như bão nổi, giằng xé với bao phần uất: "Giá những cổ tục đã đầy đọa mẹ tôi là một hòn đá hay cục thủy tinh, đầu mẩu gỗ, tôi quyết vồ ngay lấy mà cắn, mà nhai, mà nghiến cho kì nát vụn mới thôi." Nhà văn đã sử dụng các động từ chỉ hành động mạnh: vồ, cắn, nhai, nghiến với sắc thái ngày càng tăng, khiến lời văn dường như sôi sục, tuôn trào đặc tả tâm trạng phần uất, cảm giận cao độ của bé Hồng với những thành kiến vô hình đã làm khổ mẹ chú. Qua đó, ta càng thấu hiểu bé Hồng thương mẹ đến nhường nào. Trong xã hội phong kiến xưa, biết bao người phụ nữ đã phải chôn vùi tuổi xuân vì những thành kiến vô hình mà ác liệt ấy. Qua đây, tác giả đã phát biểu quan điểm nhân đạo tiến bộ, dứt khoát đứng về phía người phụ nữ mà thông cảm, bênh vực họ. Cử chỉ vỗ vai, nhìn vào mặt đứa cháu rồi đổi giọng làm ra vẻ nghiêm nghị của bà cô chỉ là sự thay đổi cách thức tấn công. Bà ta tung ra miếng đòn hiểm cuối cùng. Khi thấy đứa cháu tức tưởi, phần uất đến cực độ thì bà ta lại giả vờ hạ giọng, tỏ vẻ ngậm ngùi, thương xót người anh đã mất. Đến đây, bản chất độc ác, giả dối, thâm hiểm và trơ trẽn của nhân vật bà cô đã được phơi bày toàn bộ. Tác giả muốn thông qua hình ảnh ấy để tố cáo hạng người tàn nhẫn, coi nhẹ tình máu mủ ruột rà trong xã hội thực dân phong kiến lúc bấy giờ.

Trong tâm khảm bé Hồng lúc nào cũng in sâu hình bóng mẹ. Một buổi chiều, lúc tan trường, thoáng thấy người ngồi trên xe kéo giống mẹ mình, bé Hồng liền đuổi theo, bồi rối gọi. Đó là tiếng gọi bật ra từ trái tim thương nhớ mẹ không nguôi của chú bé tội nghiệp. Tác giả đã miêu tả hàng loạt cử chỉ thể hiện niềm vui sướng của bé Hồng khi gặp mẹ. Vì chạy đuổi theo mẹ mà bé thờ hồng hộc, trán đẫm mồ hôi. Đến khi trèo được lên xe với mẹ thì mừng đến nỗi ríu cả chân lại. Mẹ vừa kéo tay, xoa đầu hỏi chuyện thì bé đã òa lên khóc rồi cứ thế nức nở. Tiếng khóc trút bỏ bao nỗi, tủi cực, uất ức trong những ngày xa mẹ. Tiếng khóc sung sướng được gặp lại người mẹ thương yêu. Tiếng khóc của niềm khát khao tốt độ tình mẫu tử. Nước mắt của bé Hồng lúc này khác hẳn nước mắt uất ức, cảm giận khi trả lời bà cô độc ác. Đây là những giọt nước mắt đổi hờn mà hạnh phúc, tức tưởi mà mãn nguyện. Cảnh hai mẹ con bé Hồng gặp nhau được tả bằng ngòi bút trữ tình đẫm nước mắt. Nhà văn đã vẽ nên bức

tranh bằng ngôn ngữ về một thế giới của tình thương yêu đang bùng nổ, hồi sinh, tràn đầy những kỉ niệm dịu dàng và ấm áp tình mẫu tử. Cậu bé Hồng như bông bành trôi trong cảm giác vui sướng, rạo rức. Những lời nói cay độc của bà cô, những tủi cực chất chồng trong thời gian xa mẹ đã bị nhấn chìm giữa niềm hạnh phúc đang dâng tràn. Trong lòng mẹ, bé Hồng nhận ra rằng cảm giác ấm áp thiếu vắng bao lâu nay giờ đây lại mơn man khắp cả da thịt. Đó là những phút giây không thể nào quên của bé Hồng. Bé nhận ra hơi quần áo của mẹ, hơi thở của mẹ lúc đó thơm tho lạ thường. Bé nhận ra gương mặt mẹ vẫn tươi sáng, mắt trong, da mịn, má hồng, vẫn đẹp như thuở nào. Bé cũng nhận ra người mẹ có một êm dịu vô cùng. Tất cả những cảm giác đó, những ý nghĩ đó chỉ có được khi đứa con hết lòng yêu thương mẹ. Được gặp mẹ là niềm hạnh phúc lớn lao, là niềm vui khôn xiết. Được sà vào lòng mẹ, bé Hồng mừng đến nỗi quên hết mọi thứ trên đời. Những lời thăm hỏi giữa hai mẹ con chỉ còn là một chuỗi âm thanh hạnh phúc, bé Hồng không thể nhớ đó là những câu gì, chuyện gì. Bao trùm tâm trí bé là nỗi vui sướng khôn xiết. Phải thương nhớ mẹ, yêu quý mẹ, thèm khát được gần mẹ đến chừng nào thì bé Hồng mới cảm thấy sung sướng tột đỉnh khi được ôm ấp trong vòng tay dịu hiền của mẹ sau bao ngày xa cách. Tình thương yêu mẹ là nét nổi bật trong tâm hồn bé Hồng. Tình thương mẹ đã giúp bé Hồng có cách nhìn xác thực về con người và cuộc đời. Cho dù cảnh ngộ có éo le đốn mảy thì tình mẫu tử thiêng liêng vẫn không thể phai mờ. Chúng ta càng thêm thông cảm và quý mến bé Hồng, từ đó càng trân trọng tình mẫu tử.

Bằng cách viết nhẹ nhàng và sâu lắng, cách diễn tả tâm lý cực kỳ sâu sắc và hơn hết bằng tình yêu thương vô bờ bến Nguyễn Hồng đã khiến người đọc “ôm tim mình” mà khóc. “Trong lòng mẹ” luôn để lại trong lòng người những rung động ngọt ngào và chân thành nhất.